

Épületek doktora

— Milyen szép lett ez a ház! Észrevetted valaha is, milyen gazdagon díszített? Figyeld csak: ki-javították a széttöredezett rozettákat, az eresz alatt futó díszszalagot, és pótolták a hiányzó oszlopfőket. Meg sem lehet különböztetni, melyik az új és melyik az eredeti.

— Vajon kinek a keze munkáját dicsérik?

Varga István, a Szegedi Ingatlankezelő Vállalat épületszobrásza — véletlen tanúja a beszélgetésnek — szót sem szól. Megelégszik azzal a jóleső érzéssel, hogy tetszik a munkája. Tekintetével végigsimítja az épületet, ő tudja jól, hol hiányoztak a díszek a homlokzat eresz alatti koronájából, évekre visszamenőleg is jól emlékszik, melyik házra hány oszlopfőt, hány balusztert, gipszből formált, baba alakú díszet készített. A virágmotívumokból, tölgylevelekből, csavarodó indákból megmintázott rozettákról is meg tudná mondani, melyik az övé, s melyik a régi mesteré. Az utcán járókelők szemében mind egyformák, hasonlítanak egymáshoz, mint egyik tojás a másikra.

Eredeti szakmája kőműves. Hosszú évekig ő is ugyanazt a munkát végezte, mint azok, akiket az állványok magasában való munkánál látunk dolgozni. A díszekkel akkor találkozott először, amikor a felújítóbriádba került. S tanulta, vagy sem, ezt a fajta munkát is vállalnia kellett. A felújításoknál ugyanis alapkövetelmény, hogy a házak ne veszítsék el eredeti külsőjüket, jellegzetességüket. Hadd gyönyörködjenek ma is a régi mesterek munkáiban, s hadd lássák majd évtizedek múltán az emberek, milyen volt a történelmi Belváros. Jóleső érzés a különös gonddal épített, egyedi tervek alapján, dús fantáziával készített épületek között elbámulkozni. Főképpen annak, aki a házigyári panelekből összerakott kockaházak ablakából néz ki az utcára minden reggel.

Munkatársai feigyelték rá, Varga István kivételes tehetséggel restaurálja, pótolja a tönkrement, vagy hiányzó díszeket. Precízen, nyugodtan dolgozott, s úgy beleszeretett a munkába, hogy már azt sem bánta, keze nem jár olyan gyorsan, mint a többieké. Ürelem és kitartás nélkül, az effajta tevékenység aligha vezet eredményre. Mondhatnánk, ter-

jön, társai, a házakon dolgozó kőművesek nem várakozhatnak rá. Műhelyében alig akad talpalatnyi szabad hely. A falakra felerősített díszítőelemek, akár a kiállítás darabjai. Elég rájuk pillantani, a laikus is azonnal megítélheti, a minták számtalan variációjában egyesülnek. Itt láthatjuk, amit utcán jártunkban észre sem veszünk, ahány ház, annyiféle díszítés, nincs két teljesen egyforma erkélytartó, oszlop, homlokzattal ékesítő rozetta.

— Eppen ez a szép, ezért érdekes a munkám. Pedig sokszor fejtörést okoz, hogyan készítem el a gipszmásolatot. A sok kis kiemelkedő rész, virágformák, csavart motívumok miatt egy-egy mintadarabot gyakran tíz-

vagy húsz részből kell megöntenem. A gipsz ugyanis igen könnyen megreped. Több apró mozaikból állítom össze az egészet, s úgy kell ügyeskednem, hogy ezt nagytövele se lehessen észrevenni.

Varga István immár évek óta nem görnyed, kapaszkodik az állványokon, munkabérét nem befolyásolja, hogy hány négyzetméternyi felületet vakolt be, javított ki. Akadnak, akik irigylik ezért. Pedig csak egy napra kellene odaállniuk vele a munkaasztal mellé. Könnyen elismernék, ez a munka sem könnyebb, mint a kőműveseké. Tavaly 60 mázsa gipszet használt fel, hány mintát, s a séma alapján hány különböző díszítőelemet készített, megszámlálni is képtelenség. S nem mérhető az sem, pontosan mennyi időt vesz igénybe, míg egy-egy darab a szállítóállványra kerül. Sietni, kapkodni nem lehet, őt is kötelezi a teljesítmény: a legkisebb díszítőléte, csöppnyi erkélyt csinosító oszlopot is úgy adja ki a kezéből, hogy arról bárki elmondhatja, szebb nem is lehetne.

Az elismerés munkája igazi jutalma. Dicsérik is sokan, ismeretlenül, egy-egy újjávarázsolt épület láttán.

— Sokáig én is úgy jártam-keltem a városban, mint a legtöbb ember, tudtam az utcák, terek nevét, de a szép házakat csak a színes prospektusokban csodáltam meg. Most már tudom, ezért nem kell külföldre utazni, látnivaló körülöttünk is akad bőven. Gyakran tréfálkozom velem az ismerősök: akár a holdkóros, mindig magasba emelt tekintettel járok. Munkám a legtöbb szórakozásom, és ott fűn, a homlokzattal ékesítő díszek között sok az enyém.

LADÁNYI ZSUZSA

Nagymama a benzinkútnál

Mennyi szép emléket hagy maga után a nyár, a szabadság, az utazás! De nem mindenki számára. Eddig — ez közismert — sok szabadságra utazó francia kitétte kutyáját, macskáját az utcára arra az időre, amíg távol van. Újabban (igaz, csak itt-ott fordul elő az ilyesmi) találkozni olyan nagyszülőkkel is, akiket hasonló kutyasors ért. Egy orvos a France Inter Rádióban elmondta, hogy a kórházban, ahol dolgozik, tizenhét hirtelen hajléktalan ná vált nagymama és nagypapa jelentkezett ezen a nyáron, segítséget kérve.

Kialakulóban vannak a mód-szerek. A papa, a mama és a gyerekek nyaralni mennek. Bepakolnak a kocsiba, beültetik a nagymamát vagy a nagypapát is. Egy benzinkútnál megállnak, tankolnak, kávéznak, a nagyszülőlt be-küldik a mosdóba, hiszen még hosszú út áll előttük. Mire az öreg kijön, a kocsit eltűnt. Mit tehet? Felkeresi a legközelebbi rendőrszobát, onnan elviszik valamilyen menhelyre, ahol legalább tető lesz a feje fölött, és naponta háromszor enni kap, amíg a család vissza nem érkezik.

Mit mond ilyenkor az ithagyott nagymamának csokoládébarnára sült fia, leánya és az unokák? Nem tudom elképzelni. S mit tehet a szegény, idős aszszony, vagy férfi? Nem engedheti meg magának a megsértődés luxusát, nem csaphatja be büszkén az ajtót, és nem távozhat emelt fővel. Nincs hová. Legfeljebb a menhelyre.

S ha rejtély számomra, hogy mit mond a visszatérő család a nagyszülőnek, még kevésbé tudom elképzelni, hogyan magyarázzák eljárásukat a kisgyerekek

előtt, akik természetesen mindezt jól látják, s egyébként is árgus szemekkel figyelik a szülő magatartását. Vagy nem is magyarázkodnak, iskolának szánják ezt a színjátékot? Tanulja meg a gyereket, hogyan viselkedjen húsz-harminc év múlva.

TATÁR IMRE

REICH KÁROLY GRAFIKÁJA

Zelei Miklós

Elmerült

csillagfényvel kihímvett emlék szövetei már elleplezték

bedől kutakban maradt béke lehet csöndjének menedéke

rongyba csavart elásott szélben lapul a földmely melegében

kemenceszag elmerült álom pitymallik kenyérré a tálon.

Károlyi Amy

Mögött

A szavak mögött valaki áll lehell nyakamba láthatatlan púpos, jókedvű, egyenes, sír nem én írok, ő ír helyettem

Nincsből és van-ból elkeverve áramként bujkál az erekben púpos, jókedvű, egyenes, sír nem én írok, ő ír helyettem

A szavak mögött valami zúg susog kitartón és szüntelen mint hogy ha fájás megszakad így döbbenek rá kis szünetben

A szavak mögötti veremben ülök egyedül, ülünk ketten ülünk sokan pince-torokban a szavak mögötti szavakban.

Műemlék cukrászda

A Vörösmarty, a szép, műemlék cukrászda a Belváros egyik legjellegzetesebb színpontja — még ma is Zserbónak nevezik a pestiek —, jövőre lesz 120 éves, 1858-ban nyitotta itt meg cukrászdáját Kugler Henrik, akitől 1884-ben Gerbeaud Emil francia cukrász vette át és fejlesztette naggyá. A százéves évfordulón a cukrászda megkísérelte, hogy ismét felvegye a Zserbó nevet, de a Gerbeaud-örökösök ehhez nem járultak hozzá, és egészen a hágai nemzetközi bíróságig mentek, hogy megtíltassák a Vörösmarty téri cukrászadának a régi, patinás név használatát.

Kevesen tudják, hogy a cukrászdát magába foglaló háztömböt a régi pesti zsargon Schneider Vierecknek, vágó négyszögnek nevezte, ugyanis négy vágó ember lakott, illetve tartott üzletet a négy sarokházban, egy sebes, egy szabó, egy hentes és egy bankár, bár az utóbbi csak képletesen vágta meg kliensét. A cukrászda 1973 óta védett műemlék, számos berendezési

tárgya majd 100 esztendő. Ilyenek a bronzveretes lábakon álló márványasztalok, a kandallók és a híres földgömb órák, amelyeket a 120. évfordulóra ismét működőképessé tesznek majd. Az sem köztudott, hogy a cukrászda alatt kiterjedt borospince húzódik, itt annak idején nem bort, hanem a házi ízemben készült speciális szörpöket tárolták hordókban. Ma raktárnak használják.

A cukrászda speciális tortái, süteményei Európa-híresek, egyik híres készítménye, a Zsardíni, csaknem 80 éves múltra tekintet vissza. A különleges gyümölcsformákba préselt banánt, barackot és déligyümölcsöket tartalmazó parfékosár reprezentatív fogadások inycen asztaldíszé, s speciális mélyhűtőkben külföldre is szállítják.

A patinás cukrászdában számos híres politikus, művész és más egzotikus személy fordult meg fennállásának 120 éve alatt. Járt itt 1912-ben Theodore Roosevelt, az Egyesült Államok elnöke, a walesi herceg, a kaputalal maharadzsza, a némafilmek híres sztárja, Psilander Waldemár és Pola Negri, sőt egy alkalommal, a húszas évek közepe táján teljes harci díszbe öltözött torreadorok fogyasztották itt uzsonnájukat.

Néhány szót az egykori zserbó-kisasszonyokról. A patinás cukrászda alkalmazottjának lenni valamikor komoly rangot jelentett, és a szigorú híres madame Gerbeaud, aki több mint fél évszázadig uralkodott az ódon, de mégis meghitt termekben, alapos gonddal választotta ki a felszolgáló személyzetet. A csinoságon, udvariasságon és szolgálatkészségen kívül megkövetelte a négy polgári iskolai végzettséget, a francia vagy német nyelvtudást, maga ellenőrizte a híres zserbó-kisasszonyok egyenruháját, sőt nem egyszer az alsó fehérenemű tisztaságát is. Tegyük hozzá, hogy a „mai zserbó-kisasszonyok” leg-többje vendéglátóipari szakközépiskolát végzett, és mindegyik „kötényében hordja a marsallbotot”. Példa rá a cukrászda igazgatója, Ágoston Mária, a szakma legfiatalabb vezetője, aki maga is mint a cukrászda felszolgálója kezdte vendéglátóipari pályafutását.

A 120. évfordulóra jelentős felújítással készül a Vörösmarty cukrászda, stílusának megfelelő belső garnitúrát, ülőberendezéseket kap a patinás, meghitt élő múzeum.

FÉNYES TAMÁS

mészertes munkamegosztásnak: hovatovább kiderült, ő a díszek legügyesebb mestere. A vállalat vezetősege úgy döntött, ne is foglalkozzon mással: műhelyt kapott, ellátták a szükséges anyagokkal, szerszámokkal. Im már évek óta önállóan dolgozik. Keze munkáját megcsodálhatjuk jó néhány házon, például a Dóm tér sarkán, a szerb templommal szemben, a Somogyi utca 6. szám alatti épületen, a Klauzál tér — Kelemen utca sarkán levő lakóházon.

— Úgy teszek, mint a harkály, a beteg fák doktora. A felújítás kezdetén, amikor már körülállványozták az épületet, felmászom a deszkákra. Minden díszt alaposan megnézek. Ilyenkor kiderül, ami lentről épnek látszott, megrepedt, hiányos. Leemelem a helyéről: majd a műhelyben ki-javítom, s a restaurált darabot mintának használva, újakat készítek. A többit végigkoptatom, a hang után a rejtett hibákat is könnyű felfedezni.

Amikor kész a „diagnózissal”, füzetete jegyzi, egy-egy házra hány fajta és hány darab dísz kell készítenie. Fontos, hogy a munkával kellő ütemben halad-